

بررسی ماهیت جهانی شدن و رابطه آن با نظام سلطه در اندیشه امام خامنه‌ای (مد ظله العالی)

نویسندگان: علیرضا اسدی^۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۲/۲۶

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۶/۴/۱۵

فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، سال بیستم، شماره ۷۶، پاییز ۱۳۹۶

چکیده

تبيين دیدگاه رهبران و متفکران بزرگ جهان اسلام در موضوع جهانی شدن جهت غنی سازی این بحث و تولید علم بومی و اتخاذ راهبردها و راهکارهای تعامل صحیح متناسب با شرایط ایران و جهان اسلام، ضروری به نظر می‌رسد. هدف اصلی این پژوهش، کشف و بررسی ماهیت جهانی شدن، و رابطه آن با نظام سلطه از دیدگاه امام خامنه‌ای است. با این هدف بیانات ایشان از خرداد ۱۳۶۸ تا آذرماه ۱۳۹۵ به عنوان جامعه آماری انتخاب و با روش تحلیل محتوای کیفی، الگوی رابطه نظام سلطه و جهانی شدن از دیدگاه امام خامنه‌ای استخراج شد. از نظر ایشان جهانی شدن برنامه و طرحی از طرف سلطه‌گران با هدف تسلط بر دنیا و در چهارچوب نظام سلطه قابل تحلیل و بررسی است. بنابراین جهانی شدن، بخشی از استعمار فرانوین برای تحمیل سلطه آمریکا و قدرت‌های غربی است، که امروزه آن را تحت عنوان یک تئوری نو و روشنفکرانه بر دنیا تحمیل می‌کنند. نهایت اینکه جهانی شدن، تهدیدی علیه همه کشورها و ملت‌های جهان است. البته ایشان معتقدند بر خلاف ادعای غربی‌ها، جهانی شدن سرنوشت محتوم کشورها نیست و ملت ایران، مخالف نظام سلطه بوده و در مقابل سلطه طلبی جهانی مقاومت می‌کند.

واژگان کلیدی:

امام خامنه‌ای، جهانی شدن، جهانی سازی، نظام سلطه، نظم نوین جهانی، اندیشه سیاسی

۱- مقدمه و بیان مسئله

جهانی شدن، دارای دورویه است؛ رویه ایدئولوژیک که مشتمل بر مجموعه‌ای از باید‌ها و نباید‌های مرتبط با زندگی عملی جوامع انسانی در راستای غربی کردن سیاست، فرهنگ و اقتصاد است و دیگری رویه تکنولوژیک که مشتمل بر توسعه و گسترش تکنولوژی ارتباط جمعی و به ویژه تکنولوژی اطلاعات است. (سجادی، ۱۳۸۱، صص ۱۹۵-۳۰۵) لذا در هر صورت جهانی شدن را پروژه بدانیم و یا پروسه، این پدیده به عنوان یک واقعیت در جهان امروز، نظام بین‌الملل و جوامع انسانی را در ابعاد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی متحول کرده و فرصت‌ها و تهدیدهای زیادی را در مقابل دولت‌ها و ملت‌ها قرار داده است. یکی از دغدغه‌های کنونی کشورهای جهان و به ویژه کشورهای اسلامی، چگونگی مواجهه با پدیده جهانی شدن است. به همین علت امروزه جهانی شدن در کانون توجه نخبگان و مراکز علمی و پژوهشی قرار گرفته است؛ و پژوهشگران و دولت‌ها مطالعه و بررسی نسبت شرایط مذکور را با جامعه خود ضروری می‌دانند؛ و البته از آنجا که بیشتر مباحث و ادبیات مربوط به جهانی شدن توسط متفکرین غربی تولید شده است، بومی سازی این بحث توسط متفکرین داخلی و به ویژه متفکرین مسلمان ضرورتی مضاعف دارد.

جمهوری اسلامی از جمله نظام‌هایی است که داعیه ارائه یک بدیل برای نظام سرمایه‌ای و یا ایجاد اتحاد بین ملت‌های مسلمان و تشکیل امت اسلامی را داشته و به همین دلیل همواره در معرض تهدیدات نظام سلطه قرار گرفته است. لذا با توجه به ماهیت دینی، مبانی و اهداف جمهوری اسلامی، مطالعه جهانی شدن، در ایران اهمیت جدی می‌یابد؛ زیرا باید ضمن مقابله با تهدیدهای جهانی شدن، در صدد بستر سازی و ایجاد فرصت‌های لازم برای معرفی و ترویج ارزش‌های مورد نظر خود به جهانیان نیز باشد؛ و بدون شک تجهیز معرفتی در قبال «مسائل مستحدثه» و پدیده‌های نوظهور جهانی، اتخاذ راهبردها و راهکارهای تعامل صحیح را به ما رهنمون می‌گردد. لذا تبیین دیدگاه امام خامنه‌ای به عنوان یک متفکر اسلامی و رهبر سیاسی و دینی جمهوری اسلامی، در موضوع جهانی شدن، برای غنی سازی این بحث و بویژه تولید علم بومی و متناسب با شرایط ایران و جهان اسلام و همچنین درک موضع انقلاب اسلامی در مقابل این پدیده، ضروری به نظر می‌رسد.

بدون شک جهانی شدن به عنوان یک واقعیت، در تحقق سیاست‌های کلان نظام جمهوری اسلامی و به ویژه مراحل مختلف «ایجاد تمدن نوین اسلامی» که در اندیشه رهبر معظم انقلاب، به عنوان هدف ملت ایران و انقلاب اسلامی، ترسیم شده است (رک: جهان بین و معینی‌پور، ۱۳۹۲، صص ۴۶-۲۹) موانع و فرصت‌هایی را ایجاد می‌کند، لذا درک و تبیین جهانی شدن در اندیشه راهبردی حضرت آیت الله خامنه‌ای، به عنوان

رهبر جمهوری اسلامی و اتخاذ برنامه‌ها و راهبردهای صحیح، توسط نخبگان و مسئولین، ضروری به نظر می‌رسد. از آنجایی که در منظومه فکری مقام معظم رهبری، امروزه روابط کشورهای جهان در چهارچوب نظام سلطه تعریف می‌شود و بسیاری از متفکرین، جهانی شدن را برنامه و پروژه کشورهای غربی و به ویژه آمریکا می‌دانند، لذا مسئله اصلی این پژوهش عبارت است از کشف و بررسی ماهیت جهانی شدن از نگاه امام خاتمه‌ای چیست و چه رابطه‌ای با نظام سلطه دارد؟

جهت پاسخ به این مسئله ابتدا ادبیات نظری و پیشینه موضوع بررسی شده، سپس روند انجام پژوهش توضیح داده می‌شود و با تحلیل محتوای بیانات حضرت آیت الله خاتمه‌ای در موضوع جهانی شدن و نسبت آن با نظام سلطه، در نهایت مدلی مبتنی بر دیدگاه ایشان استخراج می‌شود؛ و پیشنهادهایی نیز ارائه می‌گردد.

۲- ادبیات نظری و پیشینه موضوع

۲-۱- نظر به‌های جهانی شدن

دو نگرش عمده نسبت به جهانی شدن، شکل یافته است: نخست تلقی خوشبینانه یا موافقان «جهانی شدن»^۱ که می‌گویند تاریخ تحول بشر از ابتدا بنابر مقتضای طبیعی‌اش، روندی را شروع کرده است که در آن، نیازمندی، انسان‌ها را به هم نزدیک کرده است. امروزه هم همان نیازمندی‌ها و انتظارات، جهانی شده است و هیچ نگرش مبتنی بر سلطه‌ای در ورای این فرآیند وجود ندارد. (افتخاری، ۱۳۸۱، ص ۶۴)

متفکران لیبرالیسم، مهم‌ترین طرفداران و موافقان جهانی شدن هستند. می‌توان آنها را به دو دسته تقسیم کرد. اول، رویکرد ایدئولوژیک: مانند هانتینگتون، کوهن و فوکویاما که به دنبال ترویج لیبرالیسم به وسیله جهانی شدن هستند. از غلبه لیبرالیسم و جهان‌شمولی الگوی لیبرال-دموکراسی سخن می‌گویند و آن را جوهر جهانی شدن می‌دانند. دوم، رویکرد فرایندی: مانند دیوید هلد، گیدنز، اولری و مک‌گرو که بیشتر قصد تبیین علمی این پدیده را دارند. در این رویکرد «جهانی شدن» تداوم عصر مدرن و مجموعه التزامات آن است که ویژگی عام «جامعه‌باز» تلقی می‌شود. (رک: گلشنی و غلامی، ۱۳۸۷، صص ۱۳-۸؛ صباغ‌پور، ۱۳۸۱، ص ۱۴۶)

مخالفان جهانی شدن با رویکرد انتقادی، معتقد به «جهانی‌سازی»^۲ یا جهانی کردن هستند، مانند لاتوش و شومان که «جهانی شدن» را تبانی و پروژه عناصر اصلی سرمایه‌داری و در رأس آن آمریکا می‌دانند. همگرایی جهانی را نابرابر و صرفاً به نفع سوداگران جهانی

1. Globalization

2. Globalizing

بر آورد می‌کنند. (لاتوش، ۱۳۷۹، ص ۵۲)

واترز معتقد است قصد، برنامه و آگاهی معینی پشت این فرایندها نهفته است. جهانی سازی در برگیرنده این مفهوم است که نیروهای ماندند دولت-ملت یا شرکتهای چندملیتی، بر اساس علایق و منافع خود به همگون سازی جهان پرداخته‌اند، به همین دلیل باید از جهانی سازی سخن گفت نه از جهانی شدن. (Waters, 1995, p2)

لاتوش جهانی شدن را چیزی جز غربی سازی نمی‌داند، (لاتوش، ۱۳۷۹، ص ۱۱۰) و رواسانی معتقد است شیوه تولید سرمایه داری (امپریالیسم سرمایه داری) تحت عنوان جهانی شدن در ابعاد مختلف، در حال تهاجم برای تحمیل ادامه استبداد یک اقلیت بر جوامع جهانی است. (رواسانی، ۱۳۸۴، ص ۳۲۰)

هلد و مک‌گرو که خود از مدافعان جهانی شدن هستند، نظر مخالفان جهانی شدن را چنین می‌نویسند: «جهانی شدن پروژه‌ای است که نخبگان سیاسی و اقتصادی آن را اداره می‌کنند - یعنی نوعی کیهان‌سالاری که متمرکز بر آمریکا است. از مهم‌ترین این نهادها و شبکه‌ها می‌توان به صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی، سازمان تجارت جهانی، گروه هفت و بانک‌های پرداخت‌های بین‌المللی (BIS) اشاره کرد.» (هلد و مک‌گرو، ۱۳۸۲، ص ۸۵) برخی نظریه‌ها که جهانی شدن را مورد نقد قرار می‌دهند، متأثر از آموزه‌های نظریه پردازان مارکسیست هستند. بیشتر مارکسیست‌ها، جهانی شدن را به عنوان واقعیت موجود انکار نمی‌کنند؛ بلکه آن را تجلی و تجسم نظام جهانی سرمایه داری می‌دانند. از چهره‌های شاخص این نظریه می‌توان امانوئل والرشتاین، سمیرامین و آندره گوندرفرانک را نام برد. هابرماس نیز به رغم تفاوت‌های آشکار به هر صورت محصول سنت مارکسیسم محسوب می‌شود. (سلیمی، ۱۳۸۶، صص ۲۲۱-۱۷۹)

در این دیدگاه، جهانی شدن اصلاً جدید نیست، بلکه آخرین مرحله در توسعه سرمایه‌داری بین‌المللی است. نگرش نظام جهانی، جهانی شدن را ابزاری ایدئولوژیک در خدمت سرمایه‌داری جهانی قلمداد می‌کند. «جهانی شدن» به جای این که نقاط مختلف سیاره زمین را به یکدیگر شبیه کند، تقسیم‌بندی فعلی بین مرکز، شبه پیرامون و پیرامون را بیش از پیش عمیق می‌کند. (مردانی گیوی، ۱۳۸۰، صص ۴۵-۴۷)

رابرتسون با وجود اینکه با نظریه نظام جهانی به خاطر وجه اقتصادگرایانه آن موافقت ندارد، اما معتقد است: سخن ایمانوئل والرشتاین را باید جدی گرفت که گفت تجزیه و تحلیل مبتنی بر نظریه نظام جهانی یک نظریه درباره جهان نیست. این تجزیه و تحلیل اعتراضی است علیه ساختاری که تحقیقات علمی از آغاز پیدایش آن در اواسط قرن ۱۹ برای همه ما ایجاد کرد. (رابرتسون، ۱۳۸۵، ص ۱۱۶)

۲-۲- آثاّر و ابعاد جهانی شدن

مهم‌ترین و مؤثرترین آثاّر جهانی شدن در سه بعد مهم اقتصاد، سیاست و فرهنگ مورد شناسایی و توجه قرار گرفته است.

۲-۲-۱- جهانی شدن اقتصاد

جهانی شدن در بعد اقتصادی از ایجاد جهانی بدون مرزهای اقتصادی و نظام‌های اقتصادی در حال ادغام خیر می‌دهد که در آن بنیان‌های جهانی مشترک و شرکت‌های بین‌المللی صاحب نفوذ در اقتصادهای داخلی، بدون دخالت دولت‌ها، هدایت می‌شوند. (رک: کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۱، صص ۲۴۹-۲۴۰؛ Maddison, 1995)

علاوه بر گسترش شرکت‌های چندملیتی، برخی دیگر از مصادیق جهانی شدن اقتصادی عبارتند از: رشد تجارت جهانی، افزایش سرمایه‌گذاری خارجی، افزایش قدرت و نقش بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول و اعمال قواعد هم‌سان مالی-اقتصادی در کشورهای مختلف. (رک: گل محمدی، ۱۳۸۶، صص ۷۸-۶۱؛ سلیمی، ۱۳۸۶، صص ۲۰-۵) البته برخی مانند هرست و تامپسون ادعا می‌کنند شرکت‌های فراملی وجود خارجی ندارند و مالکان اصلی این شرکت‌ها تبعه کشورهای مشخصی هستند و اقتصاد جهانی حقیقتاً «جهانی» نیست، بلکه اقتصادی است مبتنی بر محور امریکا، اروپا و ژاپن و اگر این سه قطب هماهنگ شوند، فشار زیادی بر بقیه جهان وارد خواهد شد. (Hirst and Thompson, 1996: 2-5)

۲-۲-۲- جهانی شدن سیاست

جهانی شدن جایگاه، کارکرد و کارآمدی نهاد دولت را با بحران مواجه کرده است. به طور خلاصه برخی ویژگی‌های جهانی شدن سیاست را که تأثیر زیادی نیز بر شکل‌گیری حاکمیت جهانی دارند می‌توان چنین برشمرد: الف) تجارت آزاد و جهانی، کارگزاران امور تولید و تجارت را از محدودیت‌های سیاسی رها کرده است. (Hirst and Thompson, 1996: 262)

ب) ناتوانی دولت از کنترل جریان جهانی اطلاعات به معنای تضعیف سلطه دولت بر فضا و زمان است. (کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۲، صص ۳۰۷)

ج) شکل‌گیری جامعه فراملی، دولت را در عرصه هویت‌سازی دچار مشکل می‌کند. (کاستلز، ۱۳۸۰، ج ۲، صص ۳۱۷-۳۱۰؛ باقری، ۱۳۸۲، صص ۶۸)

د. گسترش الگوی حکومتی خاص (لیبرال دموکراسی) و ارتقاء دموکراسی و رشد فرهنگ سیاسی و نگرش‌های مدنی و آزادی‌خواهی. (رک: هابرماس، ۱۳۸۱)

همین مسائل زمینه سلطه آمریکا و غرب را بیشتر فراهم می‌کند و لذا زمینه نگرانی

منتقدین جهانی شدن را نیز فراهم کرده است.

۲-۲-۳- جهانی شدن فرهنگ

معمولاً جهانی شدن فرهنگ را روند ادغام فرهنگ‌های ملی و قومی، به عنوان واحدهای فرهنگی، برای ایجاد «فرهنگ جهانی»^۱ تعریف می‌کنند. (گلشنی و غلامی، ۱۳۸۷، ص ۴۰) مبنای تحلیل طرفداران فرهنگ جهانی، مانند آلبرو بر این اصل مبتنی است که رشد فزاینده فناوری وسایل ارتباط جمعی، موجب فشردگی زمان مکان و نزدیکی فرهنگی کشورها شده و از این طریق یک فرهنگ مسلط در سطح جهانی تشکیل داده است. (رک: آلبرو، ۱۳۸۱)

بعد فرهنگی، بر اقتصاد و سیاست تفوق دارد و عمده توجه آن بر روی مشکلاتی تمرکز دارد که فرهنگ جهانی با بهره‌گیری از رسانه‌های جمعی برای هویت‌های ملی و محلی به وجود می‌آورد. (میرمحمدی، ۱۳۸۱، ص ۶۴) در دهه‌های اخیر برخی پژوهشگران، نسبت به شکل‌گیری فرهنگ جهانی و مسلط شدن فرهنگی واحد بر جهان، هشدار داده‌اند.

دیدگاه‌های گوناگونی درباره «همگون سازی»، «امپریالیسم فرهنگی»^۲ یا «تهاجم فرهنگی» وجود دارد، گل محمدی به طور کلی سه ویژگی کلی برای این فرایند فرهنگی شناسایی و بیان می‌کند: الف- گسترش و جهانگیر شدن فرهنگ و تمدن غربی یا غربی شدن. ب- گسترش و جهانگیر شدن فرهنگ مصرفی سرمایه‌داری. ج- گسترش و جهانگیر شدن فرهنگ آمریکایی. (رک: گل محمدی، ۱۳۷۹، صص ۱۰۲-۷۳؛ ۱۳۸۶، صص ۱۱۷-۹۹)

همان‌گونه که جهانی شدن فرهنگ و تمدن غربی عمدتاً در جهانی شدن فرهنگ مصرفی مرتبط با نظام سرمایه‌داری نمود می‌یابد، فرهنگ آمریکایی هم‌محتوای اصلی این فرهنگ مصرفی را تشکیل می‌دهد. (گل محمدی، ۱۳۷۹، ص ۸۱) این فرهنگ مصرفی در درجه نخست از طریق تولید، توزیع و مصرف محصولات آمریکایی جهانگیر شد. به همین دلیل است که ریتزر کتابی را تحت عنوان «مکدونالدی شدن جامعه»^۳ منتشر می‌کند (Ritzer, 2011) و یا برخی پژوهشگران از دیسنیفیکاسیون و کوکاکولانیزاسیون سخن می‌گویند و نسبت به سلطه شرکت‌های قدرتمند آمریکایی بر فرهنگ جهانی ابراز نگرانی می‌کنند.

راب کروس معتقد است امپریالیسم آمریکا و حس سلطه‌طلبی آمریکایی‌ها وجوه متعددی دارد که وجه فرهنگی، مهم‌ترین وجه آن است. آمریکا در کنار ادعای «قرن

1. Global Culture
2. Cultural Imperialism
3. The McDonaldisation of society

آمریکایی»، محوریتی را برای خود قائل شده است که می‌توان به درستی آن را امپراتوری نامید. (کروس، ۱۳۸۴، ص ۱۸-۵)

خلاصه آن که امپریالیسم فرهنگی گونه‌ای از امپریالیسم است که عبارت است از: کاربرد قدرت سیاسی و اقتصادی برای پراکندن ارزش‌ها و عادت‌های فرهنگ متعلق به آن قدرت در میان مردمی دیگر و به زیان فرهنگ آن مردم. امپریالیسم فرهنگی می‌تواند یاری دهنده امپریالیسم سیاسی و اقتصادی باشد. (آشوری، ۱۳۸۷، ص ۲۷)

۲-۳- پیشینه پژوهش

پس از جستجو در منابع اطلاعات معتبر فارسی مشخص شد موضوع «نسبت جهانی شدن و نظام سلطه در اندیشه امام خاتمه‌ای» موضوعی جدید است. در پژوهش‌های سابقه‌یال برخی به نظام سلطه از دیدگاه رهبری اشاره کرده‌اند و برخی نیز تلاش کرده‌اند به ارتباط جهانی شدن با مسائل ایران و یا اسلام بپردازند؛

جدول ۱- پیشینه پژوهشی موضوع مقاله

نویسندگان (سال پژوهش) - روش	اهداف و یا سئوالات اصلی	مهم‌ترین یافته‌ها
نامدار و ضمیریان (۱۳۹۰) - رهیافت ساختاری	بررسی ابعاد نظری روابط بین‌الملل از دیدگاه مقام معظم رهبری.	رابطه سلطه‌گر و سلطه‌پذیر مختص نظام سلطه است. امادرس سیاست خارجی ایران با عنوان سیاست تعاملی ضد نظام سلطه، این روابط نفی می‌شود.
اسدی (۱۳۹۳) - تحلیل گفتمان	گفتمان سیاست خارجی جمهوری اسلامی در اندیشه آیت‌الله خاتمه‌ای، چگونه صورت‌بندی می‌شود؟	استواری سیاست خارجی ج.ا.ا بر دو بنیاد سلبی و اثباتی، برخورداری از ماهیتی مستقلانه، تعامل‌گرا و ضد نظام سلطه و بهره‌مند از گرایش ایدئولوژیک - استراتژیک.
دهشیری و حسینی (۱۳۹۴) - توصیفی - تحلیلی	جهانی شدن چه تاثیری بر معمای امنیتی جمهوری اسلامی دارد؟	جهانی شدن علی‌رغم ایجاد فرصت برای برقراری روابط فرامرزی، می‌تواند ایران را با چالش‌هایی نظیر تضعیف مرز، تضعیف حاکمیت ملی و آسیب‌پذیری اطلاعاتی و رسانه‌ای مواجه سازد.
شیرودی و عنبر (۱۳۹۴) - تحلیل گفتمان	محدوده‌های منازعه دو گفتمان جهانی شدن و اسلام سیاسی با تأکید بر آرای امام خمینی و سید قطب کدام است؟	دو گفتمان مذکور در جنس حاکمیت، عدالت، مشارکت، رقابت و نظایر آن در تضاد با هم‌اند.
آب نیکی (۱۳۹۳) توصیفی - تحلیلی. رویکرد نهاد‌گرا	بررسی تأثیر بحران‌زای جهانی شدن بر کارآمدی جمهوری اسلامی با عطف به بحران نفوذ و راهکار مقابله با آن.	جمهوری اسلامی برای مواجهه با بحران نفوذی جهانی شدن و ایجاد ظرفیت در حوزه‌های نهادی، سازمان‌دهی، مدیریت دولت و مدیریت عمومی لازم است نوآوری را به عنوان یک ابزار استراتژیک در ظرفیت‌سازی خود در نظر بگیرد.

نویسندگان (سال پژوهش) - روش	اهداف و یا سئوالات اصلی	مهم ترین یافته‌ها
فوزی (۱۳۸۶) توصیفی - تحلیلی	تبیین نوع نگاه امام خمینی به جهانی شدن و راهکار ایشان برای تحقق جهانی شدن مطلوب	امام خمینی عرصه سخت افزاری جهانی شدن را مثبت می‌داند، اما چالش را در نرم افزار جهانی شدن می‌داند و معتقد است ارزشهای حاکم بر جهانی شدن در جهت منافع سلطه‌گران است. باید در عرصه نرم افزاری جهانی شدن ارزشهای اسلام را حاکم کرد که جامعه جهانی مطلوب را ایجاد می‌کند.
تاجیک و درویشی (۱۳۸۳)، توصیفی و تجویزی	بررسی راهکارهای تحکیم و ترویج آرمان‌ها و ارزش‌های انقلاب اسلامی در عصر جهانی شدن	اجماع نظر بین نخبگان، بهره‌گیری از ابزار عقلانیت، همخوانی واکنش‌ها با مسائل جدید، وسعت بخشیدن به مخاطبان، بازاندیشی در عناصر هویت‌بخش انقلابیون.
سجادی (۱۳۸۱) توصیفی - تحلیلی	بررسی موضع اسلام در مقابل ابعاد جهانی شدن جهانی شدن	اسلام با رویه تکنولوژیک جهانی شدن بیشتر می‌تواند تعامل و سازگاری داشته باشد. در بعد ابدئولوژیک، تعارض‌ها بیشتر است.
مسعودنیا، حسین (۱۳۹۲)، توصیفی - تحلیلی	آیا بیداری اسلامی و رویکرد مجدد مسلمانان به دین برای تعریف هویت خود پیامد جهانی شدن است یا پاسخ به چالش‌های آن	بیداری اسلامی از یک طرف پیامد جهانی شدن است و از سوی دیگر پاسخ به چالش‌های ایجاد شده فراروی هویت مسلمانان از سوی فرهنگ جهانی است.

۳- روش‌شناسی تحقیق

۳-۱- روش تحلیل محتوا

در تحلیل محتوا، محتوای ارتباطات از طریق به کارگیری عینی و منتظم قواعد مقوله بندی، به اطلاعاتی که می‌توانند خلاصه و با هم مقایسه شوند، تغییر شکل می‌یابد. (هولستی، ۱۳۷۳، ص ۱۳) برخی نیز آن را به عنوان یک فن پژوهشی برای ربط دادن داده‌ها به مضمون آن به گونه‌ای معتبر و تکرار پذیر تعریف می‌کنند. (رک: راجردی و دومینیک، ۱۳۸۴، ص ۲۱۸-۲۱۷)

دوورژه در خصوص تحلیل محتوای کیفی به عنوان یکی از راه‌های تحلیل محتوای اسناد، از بررسی مضمون‌ها یاد کرده و تحلیل محتوا را همین تلاش محقق در بازشناسی این مضمون‌ها معرفی می‌کند. (دوورژه، ۱۳۶۷، صص ۱۲۵-۱۲۴) پژوهشگر کیفی می‌کوشد تا آنچه را در جهان آکنده از معانی انسانی رخ می‌دهد، به مخاطب خود منتقل کند. (سیدامامی، ۱۳۸۶، ص ۴۶)

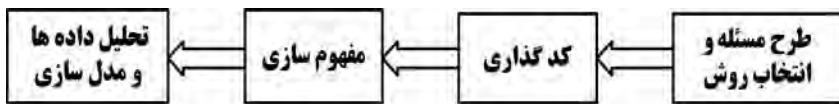

یکی از ویژگی‌های بنیادین پژوهش‌های کیفی، نظریه‌پردازی به جای آزمون نظریه است. (ایمان، ۱۳۸۸، ص ۱۷۲-۱۷۱) در بسیاری از تحقیقات در حوزه علوم اجتماعی از روش‌های ترکیبی استفاده می‌شود. لذا با توجه به اینکه این پژوهش، اکتشافی بوده و فاقد فرضیه و مدل اولیه و به دنبال کشف نظریه است. تمرکز بر استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی استقرایی است؛ اما در برخی موارد از تحلیل محتوای کمی نیز استفاده می‌شود.

۳-۲- فرایند انجام پژوهش

مراحل انجام این پژوهش، بر مبنای روش تحلیل محتوای کیفی به شرح زیر است:

نمودار ۱- روند انجام پژوهش

گام اول: طرح مسئله و انتخاب روش

روش تحلیل محتوای کیفی بارویکرد استقرایی از این رو انتخاب شد که در این روش می‌توان بدون هیچ مدل و یا قالبی به جمع‌آوری و طبقه‌بندی یافته‌ها پرداخت، به عبارت دیگر یافته‌ها و اطلاعات استخراج شده از میان محتوای بیانات رهبری، چگونگی دسته‌بندی اطلاعات، مفاهیم و مقوله‌ها را مشخص می‌کند. در این صورت پژوهشگر مجبور به تحمیل یک مدل یا نظریه به اندیشه رهبری نشده و تلاش نمی‌کند از بیانات ایشان برای مدل یا نظریات اندیشمندان دیگر که چه بسا با نظرات ایشان و یا اندیشه اسلامی معارض است، مؤیداتی به دست آورد.

مجموعه کامل بیانات و پیام‌های منتشر شده امام خاتمه‌ای از خردادماه ۱۳۶۸ تا آذرماه ۱۳۹۵ به عنوان جامعه آماری انتخاب شد. از طریق جستجو در بیانات، با استفاده از نرم افزار «حدیث ولایت» و سایت «Khamenei.ir»، به کمک کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع مانند، جهانی شدن، جهانی‌سازی، جهانی‌گری و نظم نوین جهانی، مطالب مرتبط، فیش برداری و استخراج شد. همچنین سخنرانی‌هایی که در ارتباط با موضوع جهانی شدن، دارای اهمیت بودند، شناسایی شده و به صورت کامل مطالعه و فیش برداری شد. سپس فیش‌های تکراری، حذف شد. فیش‌های باقی مانده که کدگذاری شد ۱۷۰ صفحه و ۴۱۳۷۱ کلمه است.

گام دوم: کدگذاری

در این پژوهش واحد تحلیل، جمله و یا پاراگراف بود که با مطالعه بیانات، واحدهای تحلیل

مرتبط با موضوع، شناسایی شده و به صورت کد باز^۱ دسته بندی شدند. برای کدگذاری واحدهای تحلیل، از نرم افزار "MAXQDA 10" استفاده شد. در این مرحله ۲۶۶ کد شناسایی و دسته بندی شد.

گام سوم: مفهوم سازی و مقوله سازی

پس از آنکه کدگذاری نهایی شد، داده ها را براساس مفاهیم و مقوله های کدگذاری شده، دسته بندی و منظم می کنند. دسته بندی بر اساس کدها اساساً به این معناست که داده های مربوط به هر مفهوم و یا مقوله، در یک پوشه، پاکت یا بخش جداگانه قرار داده شود. (سیدامامی، ۱۳۸۶، ۴۷۳؛ رک: رودی ۱۳۸۷ ص ۱۰۴؛ یآوری و همکاران، ۱۳۸۸) اساس کار این پژوهش نیز در این مرحله انتخاب سرفصل ها و مقوله های کلانی از بیانات رهبری بود که بتواند به اندازه کافی جزئیات اندیشه ایشان را در موضوع مورد نظر پوشش دهد. در نهایت ۹ مقوله و ۶۳ مفهوم استخراج شد که در جدول های شماره ۲ و ۳، نظم یافته است.

گام چهارم: تحلیل داده ها و مدل سازی

تحلیل داده ها و نتیجه گیری، مرحله نهایی کار عملی تحقیق است و به این دلیل که همه نتایج تحقیق در این قسمت مشخص می شوند حائز اهمیت خاص است. نتیجه گیری کاری انتزاعی و فکری، اما متکی بر تجزیه و تحلیل داده ها است و منطق و قدرت استدلال محقق جایگاه ویژه ای در آن دارد. (عزتی، ۱۳۷۶، ص ۲۴۹) تحلیل داده ها در ادامه مقاله و مدل نهایی نیز در پایان مقاله ارائه می شود.

۴- یافته های تحقیق

مقولات و مفاهیم استخراج شده در جدول های زیر نظم یافته است و پس از آن مورد تحلیل قرار می گیرد.

جدول ۲- مفاهیم و مقولات نظام سلطه

مفاهیم		مقولات
تعریف نظام سلطه		ارکان نظام سلطه
تعریف استکبار	قدرت های سلطه گر (استکبار)	
کشورهای غربی و به ویژه آمریکا		
طبقه «زرسالاران اقتدار طلب» در رأس نظام سلطه		
کشورها و گروه های سلطه پذیر		

مفاهیم		مقولات
سرکوب هر نظام و گروه مخالف نظام سلطه	ایجاد دیکتاتوری بین‌المللی و تأمین منافع سلطه‌گراها به هر شکل ممکن	ویژگی‌های نظام سلطه
تضییع حقوق ملت‌ها		
دخالت در امور داخلی ملت‌ها		
تحمیل منافع خود به نام «قوانین بین‌المللی» و «جامعه جهانی»		
تعریف بد و خوب، بر اساس منافع غرب و آمریکا	تحمیل سیاست‌های خود به دنیا در قالب مفاهیم شریف و جذاب	
دموکراسی (شعار دموکراسی اما رفتار دیکتاتورمآبانه در سطح بین‌الملل)		
شعار مبارزه با تروریسم		
شهروندان درجه یک؛ ملل غربی	تقسیم بشریت به شهروندان درجه یک و دو و سه	
شهروندان درجه دو و سه؛ ملل غیر غربی		
اهمیت بالای امنیت آمریکا و اروپا و بی‌اهمیت بودن امنیت بقیه بشریت		
گسترش سه عنصر جنگ، فقر و فساد در دنیا		
۱- سلطه اقتصادی		ابعاد و روش‌های نظام سلطه
۲- سلطه سیاسی		
خطرناک‌ترین نوع سلطه	۳- سلطه فرهنگی	
حذف دین و معنویت از جوامع؛ اسلام زدایی		
تهاجم فرهنگی		
نابود کردن فرهنگ و هویت ملت‌ها		
استفاده از علم به عنوان ابزار قدرت و سلطه		
آغاز استعمار با برتری علمی		
نابود کردن علوم و تمدن ملل دیگر		
انحصار طلبی در علوم برای جلوگیری از رشد و پیشرفت ملل دیگر		
ایجاد جریان یک‌طرفه رسانه‌ای		
همه رسانه‌های مهم دنیا در انحصار طبقه زرسالار		
انتشار و سانسور اطلاعات مطابق با منافع نظام سلطه		
نابود کردن اخلاق، فضیلت، معنویت و هویت ملت‌ها		
ترویج فرهنگ غربی؛ مصرف‌گرایی، فساد اخلاقی و جنسی		

مقولات	مفاهیم	
ادوار و مراحل نظام سلطه	تعریف استعمار	
	۱- دوران استعمار کهن (استعمار مستقیم)	
	۲- دوران استعمار نو (استعمار غیر مستقیم)	
	۳- دوران استعمار فرانو (تسخیر افکار ملت‌ها)	
تئوری‌سازی نظام سلطه	هدف: نابود کردن هویت و فرهنگ ملت‌ها با هدف سلطه بر آنها	
	روش: ترویج سیاست‌های نظام سلطه با عناوین و شعارهای جذاب و روشن فکرپسند	
	مصادیق: استعمار، نظم نوین جهانی، جهانی شدن و...	
ملت ایران؛ سلطه‌ستیز	تقابل و تفاوت ذاتی ملت ایران و نظام سلطه؛ استکبار «دیگری» و دشمن هویت ملی ایرانیان	
	ملت ایران، اپوزیسیون نظام سلطه	
	علل مخالفت ملت ایران با نظام سلطه	سابقه تاریخی استعمار در ایران و مبارزات مردم ایران
		دفاع از هویت و منافع ملی
		اعتقادات اسلامی مردم ایران
	علل دشمنی نظام سلطه علیه ملت ایران	هویت اسلامی مردم و نظام
		مخالفت با نظام سلطه و دفاع از مسلمانان و مظلومان جهان
		استقلال طلبی
		الگو شدن جمهوری اسلامی و ملت ایران در جهان
		احیاء فرهنگ و هویت اسلامی و تلاش برای اتحاد امت اسلامی
پیشرفت و رشد ایران در علم و فناوری		

جدول ۳- مفاهیم و مقولات جهانی شدن

مقولات	مفاهیم	
تعریف جهانی شدن		
رابطه جهانی شدن و نظام سلطه	اهداف جهانی شدن: سلطه استکبار بر جهان	
	آینده جهانی شدن (عدم قطعیت)	
	ایجاد و الزامات جهانی شدن	جهانی شدن اقتصاد
		جهانی شدن سیاست
		جهانی شدن فرهنگ
مفاهیم دروغین و متناقض جهانی شدن		
جهانی شدن و ملت‌های جهان	فرصت‌ها	
	تهدیدها	

۴-۱- نظام سلطه در اندیشه امام خامنه‌ای

امروزه در ادبیات سیاسی و علوم اجتماعی، کشورهای جهان را به شمال و جنوب، جهان اول و جهان سوم^۱ و یا توسعه یافته و در حال توسعه^۲، تقسیم می‌کنند اما دیدگاه امام خامنه‌ای متفاوت است.

۴-۱-۱- تعریف نظام سلطه و ارکان

امام خامنه‌ای نظام جهانی و بین‌المللی را مبتنی بر نظام سلطه دانسته (بیانات، ۱۳۹۲/۸/۲۹) و آن را متکی بر تقسیم دنیا به دورکن سلطه‌گرو سلطه‌پذیر می‌داند. (بیانات، ۱۳۶۸/۸/۱۰؛ رک: بیانات، ۱۳۷۹/۸/۲۴ و ۱۳۹۲/۱۱/۱۹ و ۱۳۹۲/۶/۲۶) ایشان نظام سلطه را، نظام تقسیم دنیا به ظالم و مظلوم معرفی می‌کنند و لذا بر اساس اصل قرآنی «لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ»^۳ (بقره، ۲۷۹) هر دورکن نظام سلطه را مقصر می‌داند. (بیانات، ۱۳۹۲/۶/۲۶)

الف- قدرت‌های سلطه‌گر (استکبار)

در نظام سلطه چند کشور قدرتمند، با زور و اجبار، می‌خواهند بر دنیا حکومت کنند و تعیین‌کننده سیاست‌های دنیا باشند. (بیانات، ۱۳۸۳/۸/۱۵؛ ۱۳۹۲/۱۱/۲۸) امام خامنه‌ای با الهام از قرآن، از کشورهای سلطه‌گر تحت عنوان استکبار نام می‌برد. (بیانات، ۱۳۷۶/۹/۱۸) امروزه آمریکا مظهر استکبار و در رأس آن است. البته اکثر کشورهای سلطه‌گر و آمریکا، خودشان تحت سلطه و هدایت یک طبقه اجتماعی با نام «زرسالاران اقتدارطلب» هستند که شامل سرمایه‌داران بین‌المللی و صهیونیست و یا وابسته به صهیونیست‌ها می‌شود. (بیانات، ۱۳۸۵/۸/۱۸ و ۱۳۷۹/۸/۲۴) هدف زرسالاران، سیطره بر منابع حیاتی و مالی دنیا است و نظم نوین جهانی و مسأله جهانی شدن از الزامات این سیطره است. (بیانات، ۱۳۸۳/۹/۱۱)

ب- کشورها و گروه‌های سلطه‌پذیر

رکن دوم نظام سلطه، ملت‌ها، گروه‌ها و دولت‌هایی هستند که سلطه را پذیرفته‌اند. امام خامنه‌ای هر دو طرف را در ایجاد نظام سلطه مقصر دانسته و ملت‌ها و نخبگان سیاسی و فرهنگی را مکلف می‌داند که خود را از سلطه نجات دهند. (بیانات، ۱۳۹۱/۳/۲۹؛ ۱۳۶۸/۸/۱۰؛ ۱۳۹۲/۶/۲۶ و ۱۳۷۹/۸/۲۴)

۱. اصطلاح «جهان سوم»، توسط جمعیت شناس فرانسوی آلفرد سووی ابداع گردید. گیدنز جامعه شناس انگلیسی این اصطلاح را رضایتبخش نمی‌داند؛ و معتقد است این اصطلاح سبب می‌شود این تصور غلط شکل بگیرد که گویی این جوامع کاملاً جدا از کشورهای صنعتی هستند. در حالی که این کشورها در اثر استعمار و در نتیجه پیوندهای تجاری با کشورهای غربی شکل گرفتند. (گیدنز، ۱۳۷۸: ۵۶۴)

۲. رک: اسمیت، ۱۳۸۰، صص ۶۵-۲۱ و راش، ۱۳۸۱، صص ۲۵۷-۲۵۳ و گیدنز، ۱۳۷۸، صص ۵۷۲-۵۵۵

۳. نه ستم می‌کنید و نه ستم می‌بینید.

در اندیشه امام خامنه‌ای ایرانیان، ملتی ظلم ستیز و استقلال طلب بوده و با انقلاب اسلامی و ایجاد نظام جمهوری اسلامی، نظام سلطه را زیر سؤال برده‌اند. (رک: بیانات ۱۳۹۲/۶/۲۶؛ ۱۳۷۱/۱۱/۱۸) ایشان معتقدند امروز در دنیا تنها دولتی که همراه با ملت خود با سلطه استکبار مخالف است و در مقابل آن مقاومت می‌کند، دولت ایران است؛ و علت اساسی همه خصومت و منازعه‌ای آنها علیه ایران همین مسأله است. (بیانات، ۲۴/۱۳۷۹/۰۸)

علل مخالفت ملت ایران با نظام سلطه عبارت است از: الف. سابقه تاریخی استعمار در ایران و مبارزات مردم ایران. ب. دفاع از هویت و منافع ملی (بیانات، ۱۳۷۹/۸/۲۴) ج. اعتقادات اسلامی مردم ایران: دین اسلام با ظلم و تجاوز، استعمار و استثمار و تحقیر انسان‌ها، مخالف است. (بیانات، ۱۳۶۹/۲/۲۲؛ ۱۳۷۸/۸/۱۲) ایشان تأکید می‌کنند معنای آیه شریفه «فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ» (بقره، ۲۵۶) این است که ایمان به خدا به تنهایی کافی نیست، بلکه کفر به طاغوت، مقدمه صحت، صداقت و قبولی ایمان بالله است. ایشان نظام‌های سلطه موجود در دنیای امروز را مصداق طاغوت و استکبار می‌دانند. (رک: بیانات، ۱۳۸۷/۳/۲۱؛ ۱۳۶۸/۸/۱۰)

۴-۱-۲- ابعاد نظام سلطه

سلطه‌گران تلاش می‌کنند در سه بعد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی، بر کشورهای دیگر سلطه و سیطره داشته باشند و علت موفقیتشان در حفظ نظام سلطه این است که نمی‌گذارند کشورها و ملت‌های سلطه‌پذیر، در این سه زمینه به استقلال و یا پیشرفت برسند. (بیانات، ۱۳۸۳/۴/۱)

نمودار ۴- ابعاد نظام سلطه

الف- سلطه اقتصادی

هدف اساسی و مهم سلطه‌گران، سیطره بر منابع و منافع اقتصادی دنیا است؛ و تلاش می‌کنند تمام سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی دنیا را مطابق اهداف و منافع خود طراحی

۱. پس هر کس به طاغوت کفر ورزد و به خدا ایمان آورد، به یقین، به دستاویزی استوار که آن را گسستن نیست، چنگ زده است.

و اجرا کنند. لذا کشورهای تحت سلطه هرگز یک اقتصاد مناسب نخواهند داشت. (بیانات، ۱۳۸/۴/۱؛ ۱۳۷۶/۸/۱۴)

ب- سلطه سیاسی

در نظام سلطه چند کشور قدرتمند می‌خواهند بر دنیا حکومت کنند و قوانین و سیاست‌های دنیا را تعیین کنند. لذا هر چیزی ملت‌های تحت سلطه را به استقلال، اقتدار ملی و درون‌زایی برساند، مورد مخالفت این مراکز قدرت است. (بیانات، ۱۳۸۳/۸/۱۵؛ ۱۳۹۲/۱۱/۲۸) بنابراین یک دیکتاتوری در سطح بین‌المللی و حتی در امور داخلی کشورها ایجاد شده است. (بیانات، ۱۳۸۰/۸/۱۲؛ ۱۳۷۱/۸/۱۳؛ ۱۳۷۶/۸/۱۴)

ج- سلطه فرهنگی

در دیدگاه امام خامنه‌ای، سلطه فرهنگی دارای اهمیت بیشتری است. ایشان مهمترین رکن در برنامه بلند مدت استکبار را سلطه فرهنگی می‌دانند. با اینکه هدف اصلی نسیت، اما سلطه فرهنگی، به مراکز سلطه جهانی، اقتدار حقیقی و تضمین شده می‌بخشد. لذا تسلط فرهنگی خطرناک‌ترین نوع سلطه است. (بیانات، ۱۳۷۹/۸/۲۴؛ ۱۳۷۸/۱۱/۴)

نمودار ۵- برنامه فرهنگی نظام سلطه

(رک: بیانات، ۱۳۶۹/۳/۱۴؛ ۱۳۸۳/۴/۱؛ ۱۳۸۷/۶/۵؛ ۱۳۸۷/۳/۱۲؛ ۱۳۷۸/۳/۱۲)

۱-۳- ادوار و مراحل نظام سلطه

استعمار یعنی تصرف و به دست گرفتن سرنوشت کشورهای دیگر با هدف غارت ثروت و منابع آنها توسط کشورهای سلطه‌گر، کشورهای غربی از حدود ۲۰۰ سال گذشته استعمار

را به وجود آوردند؛ و از این زمان نظام سلطه آغاز شد. (بیانات، ۱۳۸۷/۴/۴؛ ۱۳۸۷/۶/۵؛ ۱۳۸۳/۸/۶) استعمار را می‌توان به سه دوره تقسیم کرد:

الف- دوران استعمار کهن: استعمار و اشغال مستقیم. (رک: بیانات، ۲۲/۱/۱۳۸۲؛ ۱۳۸۳/۱۰/۱۹؛ ۱۳۸۶/۲/۲۵)

ب- دوران استعمار نو (غیر مستقیم): قدرت‌های خارجی مستقیم وارد نمی‌شدند بلکه افراد مطیع و تابعی را از خود آن کشورها به شیوه‌هایی مثل کودتا، حاکم می‌کردند.^۱ (بیانات، ۲۲/۱/۱۳۸۲؛ ۱۳۹۲/۱۱/۱۹؛ ۱۳۸۳/۱۰/۱۹؛ ۱۳۸۶/۸/۹)

ج- دوران استعمار فرانو: امروزه سلطه‌گران راه نفوذ را در پیش گرفته‌اند؛ تلاش می‌کنند به شیوه‌های مختلف، به ویژه از طریق پول، تبلیغات و شعارهای جذاب، ملت‌ها را اغوا و تحریک کرده و افکارشان را تسخیر کنند به طوری که ملت‌ها بدون اینکه خودشان بدانند، طبق میل و برنامه سلطه‌گران عمل کنند. (بیانات، ۱۳۸۳/۹/۱۱؛ ۱۳۸۳/۱۱/۱۵؛ ۱۳۸۴/۲/۱۲؛ ۱۳۷۱/۸/۱۳)

کشورهای سلطه‌گر سعی می‌کنند با شیوه‌های مختلف، افکاری را با نام‌ها و شعارهای جذاب در میان ملت هدف ترویج کنند تا عمل و حرکت آن‌ها را متناسب با اهداف خود هدایت کنند. امام خامنه‌ای این روش را یک ابزار رایج دانسته و از آن تحت عنوان «تئوری‌سازی استعماری» یاد می‌کند. (بیانات، ۱۳۷۹/۱۲/۹) به عنوان مثال، نام «استعمار» یکی از همین تئوری‌هاست و به این معنا است که برای آبادی این مناطق می‌رویم. (بیانات، ۱۳۷۹/۱۲/۰۹)

۴-۲- جهانی شدن و رابطه آن با نظام سلطه در اندیشه امام خامنه‌ای

امام خامنه‌ای یکی از خصوصیات بسیار مهم عصر جهانی شدن را پیشرفت شیوه‌های انتقال فکر می‌داند که به وسیله انواع وسائل ارتباطاتی ایجاد شده است. (بیانات، ۱۳۸۸/۲/۲۳) ایشان با توجه به اینکه امروزه رسانه‌ها در دنیا فکر، فرهنگ، رفتار و در حقیقت هویت فرهنگی انسان‌ها را القاء می‌کنند، نقش بسیار مهم و تعیین‌کننده‌ای برای آنها قائل هستند. (بیانات، ۱۳۸۵/۰۲/۲۶)

در اندیشه امام خامنه‌ای با توجه به نحوه استفاده از فناوری پیشرفته و دانش ارتباطات، دو وضعیت برای آن ترسیم شده است که در یک حالت، رسانه‌ها به ضرر بشریت و در حالت مطلوب به نفع بشریت خواهند بود. ارتباطات آسان و دانش پیچیده بشری همان قدر که امکانات، سهولت و سرعت را در اختیار مردم عادی گذاشته، آن را در اختیار انگیزه‌های

۱. در استعمار نو، کشور تحت استعمار، ظاهراً مستقل است ولی در واقع نظام اقتصادی و خط‌مشی سیاسی آن، از خارج هدایت می‌شود. (رک: اسمیت، ۱۳۸۰: ۲۲۲-۱۹۵)

غلط نیز قرار داده است. به طوری که امروز قدرت‌های سلطه‌گر می‌توانند هدف خودشان را سلطه بر جهان، بشریت و همه ثروت‌های بشری قرار دهند. (بیانات، ۱۳۸۰/۱۲/۲۷؛ ۱۳۸۰/۲۶/۰۲) ایشان معتقدند امروزه رسانه‌ها به مهم‌ترین ابزار جنگ بین قدرت‌ها تبدیل شده‌اند، به طوری که جنگ امروز دنیا، جنگ رسانه‌هاست. (بیانات، ۱۳۸۳/۰۲/۲۸)

۴-۲-۱ مفهوم جهانی شدن و اهداف آن

امام خاتمی برای اشاره به بحث جهانی شدن از اصطلاحاتی مانند «جهانی‌گری»، «جهانی شدن»، «جهانی سازی» و «وارد شدن در خانواده جهانی» استفاده کرده‌اند؛ اما همواره این واژه‌ها را به یک معنای واحد به کار برده و معنای متفاوتی از هر کدام اراده نکرده‌اند. در دیدگاه ایشان جهانی شدن، خطّ ارتجاع و بازگشت به تحمیل‌پذیری غربی است که امروزه غربی‌ها تلاش می‌کنند آن را تحت عنوان یک تئوری نو و روشنفکرانه در دنیا غالب کنند؛ اما جهانی شدن یعنی سلطه‌گرها و در رأس آن آمریکا در صدد هستند فرهنگ، آداب، سیاست و اقتصاد خود را به همه دنیا تحمیل کنند و با سلب هویت و استقلال ملت‌ها، آن‌ها را وابسته به خود کنند. هدف آنها سلطه بر دنیا و در اختیار گرفتن همه منافع جهانی به صورت کاملاً انحصار طلبانه است. (بیانات، ۱۳۷۹/۲/۱؛ ۱۳۷۹/۱۲/۹)

البته در دیدگاه ایشان جهانی شدن علاوه بر تهدید، فرصت‌هایی نیز ایجاد کرده است از جمله اینکه ما می‌توانیم از آن برای تأثیر بر افکار عمومی جهان و معرفی اسلام و الگوی جمهوری اسلامی و افشای جنایات نظام سلطه به مردم جهان و همچنین نزدیک شدن ملت‌های جهان به هم و اتحاد امت اسلامی بهره بگیریم. (بیانات، ۱۳۸۳/۱۰/۱۹؛ ۱۳۸۱/۳/۷؛ ۱۳۸۵/۱۲/۱)

جهانی‌گری یعنی چه؟ یعنی یک مجموعه از قدرتهای جهانی؛ عمدتاً آن کسانی که در سازمان ملل هم نفوذ دارند؛ عمدتاً همان کسانی که استعمارگران دیروز دنیا بودند؛ چند کشوری که در صددند فرهنگ و اقتصاد و عادات و آداب خودشان را به همه دنیا گسترش دهند؛ یک شرکت سهامی درست کنند که نود و پنج درصد سهمش در واقع مال آن‌هاست، پنج درصد بقیه هم مال همه کشورهای دیگر. اختیار در دست آن‌ها و تصمیم‌گیری هم با آن‌هاست! ...جهانی شدن، یعنی سلطه آمریکا بر اقتصاد، فرهنگ، ارتش، سیاست، حکومت و تقریباً بر همه چیز کشورهای دیگر. این تازه غیر از اعمال نفوذ مستقیم است. (بیانات، ۱۳۷۹/۲/۱)

امام خاتمی معتقدند امروزه نیز کشورها به شکلی نوین توسط استکبار اشغال و استعمار می‌شوند، در جهانی شدن، سلطه و سیطره به شکل فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کامل است و به ظاهر بدون حضور اشغالگر انجام می‌شود. (بیانات، ۱۳۸۳/۰۹/۱۱)

بی‌رقیب در دنیاست و می‌تواند دنیا را به صورت یک نظام تک قطبی و طبق میل خود، اداره کند. امام خامنه‌ای معتقد است آمریکا دچار غرور و اشتباه بزرگی در این زمینه شده است. (بیانات، ۱۳۷۱/۳/۱۴؛ ۱۳۷۰/۷/۵)

لازمه این نظم نوین، آن است که در سطح دنیا، دولت و کشوری وجود نداشته باشد که سیاست مستقل داشته و ریاست آمریکا را نپذیرد، لذا یکی از علل اساسی دشمنی آمریکا با ملت ایران همین است. (بیانات، ۱۳۸۰/۱۲/۲۷)

یکی از بخش‌های اصلی در نظم نوین جهانی، پس از سقوط کمونیسم، اسلام‌زدایی و مقابله با رشد روزافزون نهضت‌های اسلامی است. البته امام خامنه‌ای معتقد است امروزه تفکر و هویت اسلامی در گستره جهان، از شوکت، عزت و نشاط بیشتری برخوردار شده است. لذا استکبار، اسلام را بزرگترین مانع در ایجاد نظم نوین جهانی می‌داند. (بیانات، ۱۳۷۱/۳/۱۴؛ ۱۳۸۵/۰۸/۱۷)

ج - جهانی شدن فرهنگ

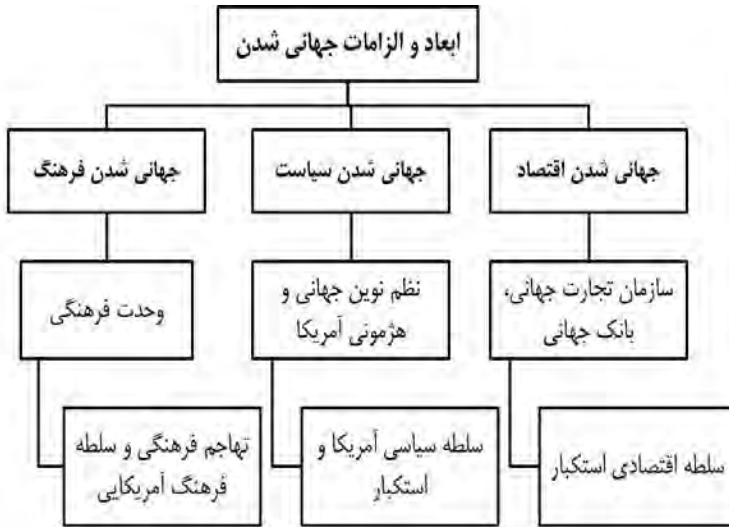
کشورهای سلطه‌گر و به ویژه آمریکا، شعار وحدت فرهنگی و هم‌گرایی فرهنگی در جهان می‌دهند، اما هدفشان این است که فرهنگ خودشان را بر تمام فرهنگ‌ها مسلط کنند. (بیانات، ۱۳۷۹/۱۲/۹) آن‌ها برای هویت ملت‌های دیگر ارزشی قائل نبوده و تلاش می‌کنند بی‌اعتنایی به هویت‌های ملی و مبانی فرهنگی، مصرف‌گرایی و فساد اخلاقی و جنسی را در بین ملت‌ها ترویج کنند و فرهنگ ملت‌ها را به سمت آداب و ارزش‌های غربی سوق دهند. (بیانات، ۱۳۸۵/۸/۱۸؛ رک: ۱۳۸۳/۹/۱۱؛ ۱۳۸۸/۲/۲۳؛ ۱۳۸۵/۸/۱۸)

امام خامنه‌ای وضعیت کنونی رسانه‌ها در دنیا را مثبت ارزیابی نکرده و آن را به یک جاده یک‌طرفه تشبیه می‌کنند. ایشان معتقدند نظام سلطه یک «امپراتوری رسانه‌ای»^۱ ایجاد کرده است؛ و با ایجاد یک مجموعه به هم پیوسته از رسانه‌های گوناگون، آنچه را که می‌پسندند، به همه نقاط دنیا منتشر می‌کنند و تلاش می‌کنند هدایت تحولات جوامع را به دست بگیرند. (بیانات، ۱۳۸۵/۸/۱۸؛ ۱۳۸۵/۲/۲۶؛ ۱۳۷۹/۱۲/۲۶)

نظام سلطه به خاطر مصالح خودش نمی‌گذارد صدای اعتراض مردم علیه سیاست‌های نظام سلطه همه‌گیر شود و با امپراتوری خبری خود، فضای تبلیغاتی دنیا را متناسب با اهداف و برنامه‌های خود پر کرده و تلاش می‌کند ملت‌ها را اغفال کنند. (بیانات، ۱۳۷۸/۸/۱۲)

۱. گیدنز: موقعیت برتر کشورهای صنعتی و به ویژه آمریکا در تولید و گسترش رسانه‌ها سبب شده است که بسیاری از محققان از امپریالیسم فرهنگی (media imperialism) سخن بگویند که یک امپراتوری فرهنگی ایجاد گردیده است و کشورهای جهان سوم در برابر آن آسیب‌پذیرند. (رک: گیدنز، ۱۳۷۸: ۵۸۶)

نمودار ۶- ابعاد جهانی شدن در اندیشه امام خامنه‌ای

۴-۲-۳- مفاهیم دروغین و متناقض جهانی شدن

همانطور که ذکر شد سلطه‌گران همواره تلاش کرده‌اند با تئوری‌سازی و طراحی شعارهای جذاب، افکار عمومی دنیا را برای اجرای سیاست‌های خود، همراه کنند، همچنین کارهای خلاف خود را با این تئوری‌ها توجیه می‌کنند، لذا همواره شعارها و رفتار آن‌ها دارای تناقض بوده است. لذا جهانی شدن و شعارهای پیرامون آن دارای تناقضات بسیار است. برخی از این تناقضات در جدول ذیل قابل مشاهده است.

جدول ۴- مفاهیم و مصادیق دروغین جهانی شدن

تئوری‌های جذاب در شعار	تناقض در رفتار
کنترل سلاح کشتار جمعی	تولید، توزیع و مصرف سلاح‌های کشتار جمعی (۲۹/۱۰/۱۳۸۳)
مبارزه با مواد مخدر	ایجاد مافیای مواد مخدر (۲۹/۱۰/۱۳۸۳)
علم‌گرایی و جهانی‌سازی علم	مقابله با پیشرفت دانش و فناوری در جهان اسلام و به ویژه در ایران (پیام حج ۲۹/۱۰/۱۳۸۳)
احترام به آزادی و حقوق اقلیت‌ها	سلب حقوق و آزادی دختران و زنان مسلمان، به جرم پابندی به حجاب اسلامی
آزادی بیان و عقیده	جرم بودن ابراز عقیده علیه صهیونیسم، عدم اجازه نشر بسیاری از آثار فکری و قلمی برجسته اسلامی و یا اسناد جنایات آمریکا
حقوق بشر	ایجاد اردوگاه شکنجه در مناطق مختلف مثل گوانتانامو و ابو غریب. سکوت در مقابل بسیاری از جنایات.
جهانی شدن	باطن امریکایی شدن

تنافض در رفتار	تئوری‌های جذاب در شعار
حمایت از سلمان رشدی. انتشار مطالب توهین آمیز علیه اسلام در رسانه‌های غربی. (پیام به کنگره حج ۱۳۸۳/۱۰/۲۹)	احترام به همه مذاهب
متهم کردن مخالفین و منتقدین خود (مثل انقلاب اسلامی) به انحصارطلبی.	مخالفت با انحصار طلبی
با هدف سلطه بر جهان	دهکده جهانی
تلاش در جهت سلطه فرهنگ غربی و آمریکایی	وحدت فرهنگی
عدم اجازه جهت مناقشه در زمینه مسائل مربوط به غرب،	ترویج و احترام به تکثر و
عدم اجازه قرائت‌های مختلف نسبت به منافع امریکا (بیانات، ۱۳۷۹/۱۲/۹)	چندقرائتی
کنترل دموکراسی در غرب توسط زرسالاران.	احترام به دموکراسی و
عدم پذیرش دموکراسی در صورت مغایرت با منافع غرب. مثلاً در فلسطین یا عراق	مردم‌سالاری
حمایت از کودتاگران نظامی (بیانات، ۱۳۸۶/۳/۱۴)	
عدم پذیرش و انتشار پژوهش‌های مغایر با مبانی غرب. (بیانات، ۱۳۸۳/۱۰/۱۷)	آزادی در پژوهش و احترام به
	نتایج علمی

۴-۲-۴- جهانی شدن؛ فرصت‌ها و تهدیدها

مقام معظم رهبری جهانی شدن را شعاری جذاب برای فریب افکار عمومی دنیا و سلطه کامل بر دنیا ارزیابی می‌کند. لذا آن را از جهات مختلف صراحتاً به عنوان یک تهدید علیه همه کشورها و ملت‌های جهان و به خصوص کشورهای اسلامی معرفی می‌کند. (بیانات، ۱۳۷۹/۲/۱)

ایشان معتقدند بسیاری از رجال سیاسی و روشن‌فکران دنیا، با جهانی شدن مخالفت می‌کنند و از آن می‌ترسند. چون می‌دانند که جهانی شدن، به معنای سلطه امریکا بر امور کشورهای دیگر است. (بیانات، ۱۳۷۹/۲/۱) هدف قدرتهای سلطه‌گر این است که منافع خود را در هر نقطه‌ای از دنیا تأمین کنند و حقوق و منافع کشورها و ملت‌های دیگر برایشان هیچ اهمیتی ندارد. همچنین برای آن‌ها هویت ملت‌ها اصلاً ارزش ندارد و تلاش می‌کنند که هویت سیاسی کشورها را به یک هویت جمعی که در رأس آن، مراکز اقتدار بین‌المللی قرار می‌گیرد، تبدیل کنند. (بیانات، ۱۳۸۱/۳/۷؛ ۱۳۸۵/۸/۱۸)

در بیانات حضرت آیت‌الله خاتمه‌ای هیچ‌گاه جهانی شدن به صورت مستقیم به عنوان یک فرصت، مطرح نمی‌شود؛ اما ایشان برخی امکانات را فرصتی برای تبلیغ و گسترش اسلام و رساندن پیام انقلاب اسلامی به دنیا و تأثیر بر افکار عمومی دنیا می‌دانند. تأکید بر استفاده صحیح از رسانه‌ها و ارتباطات جهانی را می‌توان یکی از فرصت‌های جهانی شدن

در اندیشه ایشان دانست. (بیانات، ۱۳۷۰/۱۱/۳۰) تهدیدها و فرصت‌های جهانی شدن در سه بعد اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در جدول‌های ذیل تفکیک و طبقه‌بندی شده است.

جدول ۵- فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن اقتصاد

جهانی شدن اقتصاد	
فرصت	تهدید
<p>۱. ترویج مصرف‌گرایی به ویژه مصرف کالاهای غربی</p> <p>۲. محاصره اقتصادی</p> <p>۳. قدرت اقتصادی نظام سلطه و وابستگی اقتصاد دنیا به سیستم اقتصادی غرب و سلطه اقتصادی آن</p> <p>۴. ضعف ساختار اقتصاد داخلی و شکاف اقتصادی و تبعیض در مسائل اقتصادی</p> <p>۵. تبعیت از برنامه‌های اقتصادی غرب، سازمان تجارت جهانی و صندوق بین‌المللی پول</p> <p>۶. باور کردن شعارهای جذاب اقتصاد جهانی و بازارهای جهانی</p>	<p>۱. نفرت ملل جهان از دستگاه‌های مالی و شرکت‌های بزرگ و اقتصادی نظام سلطه</p> <p>۲. بحران اقتصادی در غرب و آمریکا و اعتراض علیه آن</p> <p>۳. آشکار شدن ناکارآمدی ابزارهای تهدید و تحریم استکبار علیه ایرانی‌ها</p>

جدول ۶- فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن سیاست

جهانی شدن سیاست	
فرصت	تهدید
<p>۱. تبلیغ علیه مبانی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی و سیره امام خمینی در بین مردم و تلاش در جهت فراموش شدن و ایجاد تساهل و تسامح نسبت به این مبانی</p> <p>۲. ترویج اسلام‌هراسی و ایران‌هراسی در جهان</p> <p>۳. حمایت سیاسی و رسانه‌ای از حکومت‌های فاسد و ظالم در سرزمین‌های اسلامی به ویژه رژیم صهیونیستی</p> <p>۴. ترویج ناسیونالیسم و تفرقه در جهان اسلام و ایجاد سوءظن و بی‌اعتمادی بین دولت‌های اسلامی</p> <p>۵. تضعیف روحیه مبارزه و مقاومت علیه استعمار در ملت‌ها</p> <p>۶. طرح شعارهای جذاب و فریب‌دهنده و مطرح کردن جهانی شدن به عنوان یک پدیده قطعی</p> <p>۷. دگرگون نشان دادن حقایق سیاسی</p> <p>۸. حل شدن جمهوری اسلامی در نظام بین‌المللی و وابستگی مجدد ایران</p>	<p>۱. علاقه بسیاری از رجال سیاسی، نخبگان و مردم جهان به امام خمینی و انقلاب اسلامی</p> <p>۲. معرفی مبانی انقلاب اسلامی به دنیاوارائه‌الگوی نوین مردم‌سالاری دینی (جمهوری اسلامی) برای بشریت</p> <p>۳. قدرت تأثیرگذار جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان و استقلال طلبی مردم ایران، مانعی برای نظم نوین جهانی</p> <p>۴. اثرگذاری روی افکار عمومی دنیا</p> <p>۵. منفور شدن آمریکا در دنیا و آگاه شدن ملت‌های جهان از جنایات آمریکا و غرب (آشکار شدن شعارهای متناقض در جهانی شدن و مخالفت در نقاط مختلف جهان علیه آن)</p> <p>۶. محدود بودن امکانات، توانایی‌ها و ظرفیتهای سلطه‌طلبان و ناکارآمد بودن ابزارهای تهدید و تحریم استکبار علیه ایران</p> <p>۷. گسترش و تقویت بیداری اسلامی و تقویت حرکت به سمت اتحاد امت اسلامی</p> <p>۸. برقراری ارتباط و نزدیکی شدن به فارسی‌زبانان دولت‌های فارسی‌زبان</p>

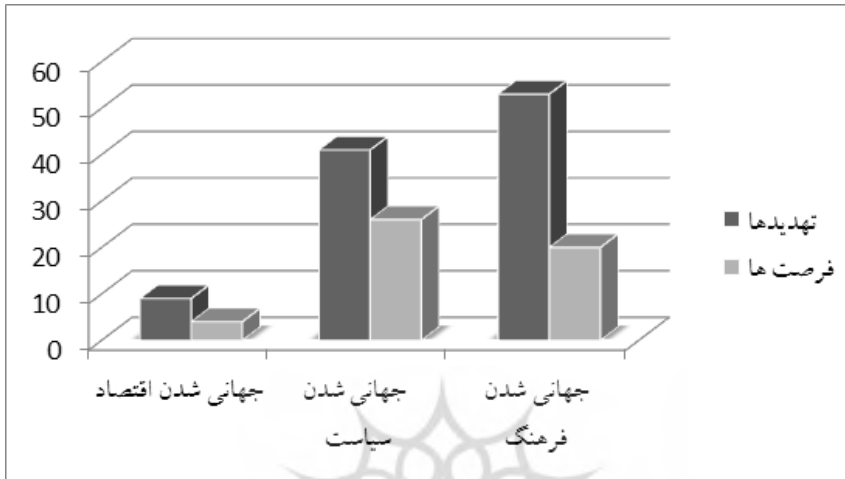

جدول ۷- فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن فرهنگ

جهانی شدن فرهنگ	
فرصت	تهدید
اسلام زدایی و جلوگیری از گسترش دین	۱. اسلام؛ بزرگ‌ترین مانع جهانی شدن
۲. توهین و تخریب مبانی و عقاید اسلامی و شیعی (ترویج تسامح و تساهل و ترویج بی‌ایمانی و نابود کردن معنویت در بین مسلمانان)	۲. ترویج روح استقلال‌طلبی و رشادت را در جهان اسلام
۳. تلاش غرب جهت سلطه فرهنگی، تهاجم فرهنگی و تحمیل فرهنگ غربی و آمریکایی	۳. به چالش کشیدن آراء روشن‌فکران اروپا و لیبرال دموکراسی با اسلام
۴. ترویج مصرف‌گرایی	۴. استفاده از روش‌ها و ابزار جدید برای تبلیغ دین اسلام
۵. ترویج پلورالیسم	۵. علاقه بسیاری از ملت‌ها، آزادی‌خواهان و نخبگان فکری جهان به انقلاب اسلامی و امام خمینی
۶. دگرگون نشان دادن حقایق	۶. آسان شدن و افزایش سرعت جهت برقراری ارتباط با تعداد کثیری از مخاطبین
۷. مقابله با پیشرفت دانش و فناوری در ملل دیگر و در جهان اسلام و منحرف کردن نخبگان از پیشرفت علمی کشور	۷. رشد نهضت علمی در کشور و بهره‌گیری از علوم دنیا
۸. ظواهر فریبنده و جذاب غرب برای برخی جوانان و نخبگان	۸. خسته شدن مردم دنیا از فرهنگ مبتذل غرب
۹. ترویج تفکر و ذائقه ترجمه‌ای و تقلید از غرب	۹. ترویج نقاط قوت فرهنگ ملت ایران که مورد علاقه ملت‌های جهان است مثل عفت، حیاء و نجابت
۱۰. سرگرم کردن جوانان به مسائل فسادبرانگیز.	۱۰. آشنایی و نزدیک شدن ملت‌ها به یکدیگر
۱۱. عدم درک اصل تهاجم فرهنگی، باور و ترویج شعارهای غرب از سوی بعضی افراد داخلی	۱۱. آشکار شدن شعارهای دروغین و متناقض غرب در جهانی شدن
۱۲. ترویج زبان انگلیسی و استفاده از کلمات خارجی در زبان فارسی و ترویج فرهنگ غرب از طریق آموزش زبان.	۱۲. ترس، مخالفت و مبارزه بسیاری از کشورها، رجال سیاسی جهان سوم و بسیاری از روشن‌فکران دنیا، با جهانی شدن.
۱۳. از بین بردن اهمیت استقلال یک ملت به‌عنوان منطبق شدن با جامعه جهانی	۱۳. قدرت تأثیرگذار شبکه‌ها و رسانه‌های جمهوری اسلامی ایران در منطقه و جهان
۱۴. شکستن چهره مقاومت و تضعیف روحیه مبارزه و مقاومت علیه استعمار	۱۴. وجود ملت‌های فارسی زبان
۱۵. تفویت گرایش‌های قومی و فرقه‌ای و ایجاد تفرقه و اختلاف در جهان اسلام و اختلاف‌های داخلی (اختلاف قومی و مذهبی بین مردم، اختلاف بین مردم و مسئولین نظام)	
۱۶. تحقیر ملت‌ها و تزریق عدم اعتماد به نفس و ایجاد ناامیدی در ملت	
۱۷. تخریب و تضعیف نقاط قوت ملت‌ها و ترویج بی‌اعتنایی به مبانی هویت ملی و مبانی فرهنگی	
۱۸. تبلیغات گسترده امپراتوری رسانه‌ای علیه جمهوری اسلامی و ملت ایران در جهان	
۱۹. تبلیغ علیه مبانی انقلاب اسلامی، جمهوری اسلامی و سیره امام خمینی در بین مردم ایران	

با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای هر کدام از این ابعاد سه گانه، الگوی تحلیلی تنظیم و فرصت‌ها و تهدیدها، استخراج و تفکیک این نکته است که در بیانات امام خامنه‌ای، از نظر فراوانی بیشتر بر تهدیدهای جهانی شدن تاکید شده است. در تحلیل محتوای کیفی نیز تهدیدها دارای شدت بیشتری است.

نمودار ۷- مقایسه فراوانی فرصت‌ها و تهدیدهای هر یک از ابعاد جهانی شدن

۴-۳- آینده جهانی شدن

امام خامنه‌ای معتقد است یکی از روش‌های استکبار این است که سعی می‌کند اهداف و برنامه‌های خود را با تعابیر و نام‌های زیبا و ظاهراً علمی در دنیا ترویج کرده و با تبدیل آن به یک گفتمان غالب، آن را سرنوشته محتوم بشری جلوه دهد تا نخبگان و ملت‌ها خود را ملزم به پذیرش آن بدانند. در سال‌های گذشته مارکسیست‌ها نیز چنین روشی داشتند؛ اما نه تنها پیش‌بینی‌های آنها محقق نشد بلکه مارکسیسم نابود شد. (بیانات، ۱۳۸۱/۶/۲۴)

امام خامنه‌ای معتقد است جهانی سازی، سرنوشته محتوم جهان نیست و این طور نیست که هر چه سلطه‌گرها بخواهند، تحقق پیدا کند. یکی از دلایل را محدودیت امکانات، توانایی‌ها و ظرفیت‌های سلطه‌طلبان می‌دانند کما اینکه در موارد فراوانی نیز ناکام شده‌اند. (بیانات، ۱۳۸۱/۳/۷)

ایشان معتقدند سلطه‌گران برای همیشه نمی‌توانند ملت‌ها را اغفال کنند و در آینده ملت‌های دیگر نیز مانند ملت ایران در مقابل دخالت استکباری خواهند ایستاد و قدرت ملت‌ها فائق خواهد آمد. (بیانات، ۱۳۷۸/۸/۱۲)

ایشان کسانی را که برنامه‌های نظام سلطه را حتمی دانسته و آن را به عنوان مفاهیم غیر قابل خدشه پذیرفته‌اند، به عنوان افرادی ساده لوح معرفی می‌کنند. (بیانات، ۱۳۸۱/۰۶/۲۴)

۵- بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهاد

۵-۱- بحث

چند نکته این پژوهش را نسبت به پژوهش‌های سابق متمایز می‌کند:

۱- این پژوهش در موضوع نسبت جهانی شدن و نظام سلطه از دیدگاه رهبری جدید است.

۲- این پژوهش علی‌رغم بسیاری از پژوهش‌های قبلی مبانی و اصول مد نظر متفکرین غرب در پدیده جهانی شدن را مفروض قرار نداده و تلاش می‌کند با روش تحلیل محتوا ماهیت این پدیده را در نظام فکری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای به عنوان بک متفکر مسلمان درک و تحلیل کند؛ و تلاشی است در جهت تولید ادبیات بومی و متناسب با نیازهای کشور و مبانی انقلاب اسلامی برای رفع موانع تحقق تمدن نوین اسلامی در عصر حاضر.

۳- با توجه به نگاه راهبردی مقام معظم رهبری، این پژوهش فارغ از تئوری‌ها و تبلیغات غرب، نگاهی کلان به ماهیت و مبانی جهانی شدن و خاستگاه اصلی آن (نظام سلطه) دارد و در عین حال ویژگی‌ها و جزئیات جهانی شدن را نیز مورد توجه قرار داده است.

۴- با توجه به استفاده از روش تحلیل محتوای حجم زیادی از بیانات و به کمک نرم افزار Maxqda10، یافته‌های این پژوهش با درصد خطای پایین، قابل اعتماد است.

۵-۲- نتیجه‌گیری

با بررسی و تحلیل محتوای بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در موضوع جهانی شدن و نسبت آن با نظام سلطه در نهایت مدل و الگوی ذیل استخراج شد. مدل نهایی به خوبی گویای دیدگاه و نظریه ایشان در این موضوع است؛ و از سه جهت پیوند و رابطه عمیق جهانی شدن و نظام سلطه آشکار و اثبات می‌شود. ۱- تئوری‌سازی استعماری: جهانی شدن یکی از این تئوری‌ها و شعارهای جذاب است ۲- استعمار نوین: جهانی شدن زیر مجموعه استعمار نوین است ۳- هدف: هم جهت و هم سو بودن هدف کشورهای سلطه و پدیده جهانی شدن که سلطه بر جهان در ابعاد مختلف است.

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای نظام جهانی را مبتنی بر نظام سلطه می‌دانند و معتقدند کشورهای سلطه‌گر و در رأس آن آمریکا، برای سلطه بر دنیا و ملل دیگر یک دیکتاتوری بین‌المللی ایجاد کرده‌اند. هدفشان سیطره بر منابع حیاتی و مالی همه دنیا است. لذا نظم نوین جهانی و مسأله جهانی شدن از الزامات این سیطره است.

نظام سلطه با «تئوری‌سازی استعماری» تلاش می‌کند تحت شعارها و عناوین جذاب و روشنفکرپسند مثل «نظم نوین جهانی»، «تجارت جهانی» و «جهانی شدن»، ملت‌ها را با اهداف خود همراه کند.

دیدگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای در موضوع جهانی شدن به رویکرد انتقادی نزدیک‌تر است. ایشان جهانی شدن را برنامه و طرحی از طرف نظام سلطه می‌دانند؛ بنابراین در دیدگاه ایشان، جهانی شدن، خط‌ار تجاع و بازگشت به تحمیل پذیری غربی است که امروزه آن را تحت عنوان یک تئوری نو و روشنفکرانه بر دنیا تحمیل می‌کنند. جهانی شدن، در اصل، آمریکایی شدن و تبدیل شدن به وسیله و ابزاری برای تأمین منافع آمریکا است. لذا تهدیدی علیه همه کشورهای و ملت‌های جهان است.

البته امام خامنه‌ای معتقدند بر خلاف ادعای غربی‌ها، جهانی شدن سرنوشت محتوم کشورهای نیست و ملت ایران به عنوان رکن سلطه‌ستیز، وظیفه و تکلیف خود می‌داند که در مقابل این سلطه‌طلبی جهانی مقاومت کند. با توجه به تهدیدهای جهانی شدن امام خامنه‌ای با نگرشی واقع‌بینانه از فرصت‌های عصر جهانی شدن نیز غافل نبوده و تأکید می‌کنند، ما می‌توانیم با توجه به نفرتی که در مورد سیاست‌های نظام سلطه وجود دارد با ارائه پیام و حرف نویی که برآمده از انقلاب اسلامی و مبانی اسلامی است، روی افکار عمومی دنیا اثر بگذاریم؛ و باید تلاش کنیم پیام خود را به همه دنیا برسانیم. همچنین باید از امکانات جدید ارتباطات برای ارتباط بیشتر و نزدیک شدن ملت‌ها به هم و بیداری در جهت مبارزه با نظام سلطه بهره بگیریم.

۵-۳- پیشنهاد

- ۱- بررسی سیاست‌ها و اهداف کشورهای غربی و سلطه‌گر و تطبیق آنها با مبانی جهانی شدن
- ۲- موانع و فرصت‌های جهانی شدن در شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی و ارائه راهکار با تأکید بر دیدگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای
- ۳- نسبت نظام سلطه و انقلاب اسلامی در دیدگاه دیدگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای
- ۴- استخراج یک مدل راهبردی برای حفظ و ترویج مبانی و ارزشهای انقلاب اسلامی در جهان بر اساس نظرات متفکران و نخبگان مسلمان
- ۵- انجام مطالعات میان رشته‌ای در موضوع جهانی شدن
- ۶- سازمان‌ها و نهادهای دولتی براساس دیدگاه مقام معظم رهبری یک سند راهبردی جهت تدوین وظایف خود در مقابل پدیده جهانی شدن تنظیم کنند.
- ۷- آموزش و ترویج سواد رسانه‌ای در بین اقشار مختلف جهت کاهش آسیب‌های رسانه‌ها و بهره‌برداری مفید از آنها متناسب با مبانی انقلاب اسلامی و منافع ملی در عصر جهانی شدن.

۶- منابع

۶-۱- منابع فارسی

الف) مقاله‌ها

۱. اسدی، ناصر (۱۳۹۳)، «تحلیل گفتمانی سیاست خارجی آیت الله خامنه‌ای (گفتمان تعامل گرایبی ضد نظام سلطه)»، دوفصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، شماره ۵، ص ۱۰۷-۱۳۲.
۲. افتخاری، اصغر (۱۳۸۱)، «هویت ملی و جهانی شدن»، بازتاب اندیشه، شماره ۳۲.
۳. آبنیکی، حسن (۱۳۹۳)، «جهانی شدن و بحران نفوذ در دولت جمهوری اسلامی ایران»، دوفصلنامه، پژوهش سیاست نظری (پژوهش علوم سیاسی)، شماره ۱۶، ص ۲۱-۴۳.
۴. تاجیک، محمدرضا و درویشی، فرهاد (۱۳۸۳)، «آرمان‌های انقلاب اسلامی در عصر جهانی شدن؛ چالش‌ها و واکنش‌ها»، فصلنامه جامعه‌شناسی ایران، دوره ۵، شماره ۳، ۱۴۰-۱۷۱.
۵. جهان‌بین، فرزاد و معینی‌پور، مسعود (۱۳۹۲)، «فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت آیت الله خامنه‌ای»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۳۹، ص ۴۶-۲۹.
۶. چوپانی، یدالله (۱۳۸۸)، «پدیده جهانی شدن فرهنگ‌ها»، فصلنامه سیاست، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۳.
۷. دهشیری، محمدرضا (۱۳۷۹)، «جهانی شدن و هویت ملی»، فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، شماره ۵.
۸. دهشیری، محمدرضا و حسینی، سیدمحمدحسین (۱۳۹۴)، «تأثیر جهانی شدن بر معماری امنیتی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه روابط خارجی، شماره ۲۵، ص ۶۵-۹۱.
۹. رواسانی، شاپور (۱۳۸۴)، «جهانی شدن اقتصاد و هویت ملی؛ کوششی برای ارائه بدیل: جهانی شدن دموکراتیک»، در: مجموعه مقالات همایش هویت ملی و جهانی شدن، تهران: موسسه تحقیقات و توسعه علوم انسانی.
۱۰. سجادی، عبدالقیوم (۱۳۸۱)، «اسلام و جهانی شدن»، فصلنامه کتاب نقد، شماره ۲۴ و ۲۵، ص ۲۹۵-۳۱۶.
۱۱. شیرودی، مرتضی و عنبر، علیرضا (۱۳۹۴)، «محدوده‌های منازعه دو گفتمان جهانی شدن و اسلام سیاسی با تأکید بر آرای امام خمینی و سید قطب»، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، شماره ۱۲، ص ۵۱، ۷۴.
۱۲. صباغ‌پور، علی اصغر (۱۳۸۱)، «جهانی شدن، حاکمیت ملی و تنوع قومی در ایران»، فصلنامه مطالعات ملی، سال سوم، شماره ۱۱.
۱۳. فوزی، یحیی (۱۳۸۶)، «جهانی شدن و ارزشهای جهانی اسلام با رویکردی بر دیدگاه امام خمینی»، فصلنامه متین، شماره ۳۶، ص ۱۱۹-۱۲۸.

۱۴. کروس، راب (۱۳۸۴)، «امپراتوری آمریکا و امپریالیسم فرهنگی»، نشریه سیاحت غرب، شماره ۳۱.
۱۵. گل محمدی، احمد (۱۳۷۹)، «فرهنگ: تهاجم، تبادل، تحول»، فصلنامه مطالعات ملی؛ سال دوم، شماره ۶.
۱۶. مسعودنیا، حسین (۱۳۹۲)، «بیداری اسلامی و جهانی شدن؛ پیامد یا پاسخ»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره ۱۵، ص ۷۳-۹۷.
۱۷. میرمحمدی، داود (۱۳۸۱)، «جهانی شدن؛ ابعاد و رویکردها»، فصلنامه مطالعات ملی، سال سوم، شماره ۱۱.
۱۸. نامدار، مظفر و ضمیریان، محمدحسین (۱۳۹۰)، «مقام معظم رهبری و نظریه ساختاری روابط بین‌الملل در سیاست‌گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۲۴، ص ۱۰۱-۱۳۰.
۱۹. یاوری، وحید و سعیدی، علی و کشاورزبان، مهدی (۱۳۸۸)، «پیشرفت و عدالت در اندیشه حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری»، در: تبیین و تنظیم مبانی نظری پیشرفت و عدالت در برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ج ۱، تهران: موسسه آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه‌ریزی

ب) کتاب‌ها

۱. قرآن کریم
۲. اسمیت، براین کلاپو (۱۳۸۰)، فهم سیاست جهان سوم: نظریه‌های توسعه و دگرگونی سیاسی، ترجمه امیرمحمد حاجی یوسفی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
۳. ایمان، محمدتقی (۱۳۸۸)، مبانی پارادایمی روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۴. آشوری، داریوش (۱۳۸۷)، دانشنامه سیاسی، تهران: نشر مروارید.
۵. آلبرو، مارتین (۱۳۸۱)، عصر جهانی، جامعه‌شناسی پدیده جهانی شدن، ترجمه نادر سالارزاده امیری، تهران: نشر آزاد اندیشان.
۶. دوروزه، موریس (۱۳۶۷)، روش‌های علوم اجتماعی، ترجمه خسرو احمدی، تهران: امیرکبیر.
۷. رابرتسون، رونالد (۱۳۸۵)، جهانی شدن، تئوری‌های اجتماعی و فرهنگ جهانی، ترجمه کمال پولادی، تهران: نشر ثالث.
۸. راجر دی، ویمر و جوزف آر، دومینیک (۱۳۸۴)، تحقیق در رسانه‌های جمعی، ترجمه کاووس سیدمامی، تهران: سروش.

۹. راش، مایکل (۱۳۸۱)، جامعه و سیاست: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: سمت.
۱۰. رودی، کمیل (۱۳۸۷)، مدل دانشکده مرجع علمی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی: دکتر غلامرضا گودرزی، دانشگاه امام صادق (ع).
۱۱. سلیمی، حسین (۱۳۸۶)، نظریه‌های گوناگون درباره جهانی شدن، تهران: سمت.
۱۲. سیدامامی، کاووس (۱۳۸۶)، پژوهش در علوم سیاسی؛ رویکردهای اثبات‌گرا، تفسیری و انتقادی، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی و دانشگاه امام صادق علیه السلام.
۱۳. عزتی، مرتضی (۱۳۷۶)، روش تحقیق در علوم اجتماعی، کاربرد در زمینه اقتصادی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۱۴. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، جلد ۱: جامعه شبکه‌ای، ترجمه احد علیقلیان و افشین خاکباز، تهران: طرح نو.
۱۵. کاستلز، مانوئل (۱۳۸۰)، عصر اطلاعات، جلد ۲: قدرت، هویت، ترجمه حسن چاووشیان، تهران: طرح نو.
۱۶. گل محمدی، احمد (۱۳۸۶)، جهانی شدن، فرهنگ، هویت، تهران: نشر نی.
۱۷. گلشنی، مهدی و غلامی، رضا (۱۳۸۷)، گزارش پژوهش ملی ایران و جهانی شدن، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۸. گیدنز، آنتونی (۱۳۷۶)، پیامدهای مدرنیت، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
۱۹. گیدنز، آنتونی (۱۳۷۸)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
۲۰. لاتوش، سرژ (۱۳۷۹)، غربی‌سازی جهان، ترجمه امیررضایی، تهران: قصیده.
۲۱. هلد، دیوید و آنتونی مک‌گرو (۱۳۸۲)، جهانی شدن و مخالفان آن، ترجمه عرفان ثابتی، تهران: ققنوس.
۲۲. هولستی، آل. آر (۱۳۷۳)، تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی، ترجمه نادر سالارزاده امیری، تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

ج) منابع اینترنتی و نرم افزاری:

۱. خامنه‌ای، سیدعلی، نرم افزار حدیث ولایت: مجموعه رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی).
۲. خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات در سایت khamenei.ir

۶-۲- منابع لاتین

Books:

1. Hirst, P and Thompson, G. (1996), *Globalization in Question*, London, Oxford polity.

2. Maddison, Angus. (1995). **Monitoring the world Economy, 1820-1992**, Washington, DC, Organization for Economic Cooperation and Development.
3. Ritzer, G (2011). **The McDonaldization of society**, Calif: Pine Forge Press.
4. Waters, Malkom (1995). **Globalization**, London

